

Motion

1983/84: 2209

Thorbjörn Fälldin m. fl. Säkerhets- och försvarspolitik

Inledning

Svensk utrikes- och säkerhetspolitik bygger i hög grad på den breda värdegemenskapen i vårt land. Därför betyder det folkliga engagemanget särskilt mycket för svensk säkerhetspolitik.

Vårt lands möjligheter att stå utanför krig och allvarliga konflikter med bibehållen frihet och självständighet främjas bäst genom ett fasthållande vid den alliansfria politiken, som syftar till neutralitet i händelse av krig i vår omvärld.

Sveriges egen säkerhetspolitiska situation påverkas i hög grad av att Nord-europa inte längre är ett flankområde utan ett strategiskt område av central betydelse, där både supermakternas och militäralliansernas intressen står på spel i händelse av kris eller krig.

Det behöver inte innebära något ökat krigshot. Men det gör det nordiska området känsligt för förändringar. Sverige är väl påpassat. Det vi själva gör och säger observeras, inte minst i de nordiska grannländerna.

Det nordiska området har under senare år kommit mera i blickpunkten för stormakternas strategiska intressen. Exempel på detta är placeringen av strategiska kärnvapenubåtar och oceangående flotta vid Kolahalvön, som sammantaget gör detta till världens största örlogsbas.

Förhandslagringen av NATO-materiel i Norge och övervakningsaktiviteterna i det nordiska området är andra exempel på detta. Kryssningsrobotarna utgör en stor fara och stormakternas transportresurser i luften ökar förmågan till luftlandsättningar.

Denna situation gör att behovet av en konsekvent säkerhetspolitik är angelägnare än någonsin liksom att få till stånd en nedrustning i vår värld. Förslag om detta har vi framlagt i ett annat sammanhang.

NATO anser, enligt officiella uttalanden, det vara en av försvarsalliansens allra viktigaste uppgifter att hålla den sovjetiska norra flottan, baserad i världens största marinbas på Kolahalvön, så långt norrut som möjligt. Endast därigenom kan för NATO viktiga sjötransporter över Atlanten mellan USA och Västeuropa hållas öppna i händelse av ett krig.

Östersjön har fått ökad betydelse för de sovjetiska sjöstridskrafterna. Ett för svenskt vidkommande särskilt oroande bevis på Östersjöns växande betydelse är de omfattande och flagranta ubåtskränkningarna av svenskt territorium som ägt rum de senaste åren. Det finns också tecken som tyder på mer framskjutet NATO-uppträdande i Östersjön.

Militära operationer som syftar till att åstadkomma kontroll över för

stormaktsblocken viktiga områden kring norra Skandinavien och Östersjöutloppen kan aktualiseras tidigt i ett konfliktförlopp, alltså även innan krig utbrutit i Centraleuropa. I en sådan situation kan supermakterna komma att ställa krav på svenskt territorium som genomgångsområde till lands, till sjöss eller i luften eller som basområde för flyg- och sjöstridskrafter.

Båda maktblocken har resurser för skilda typer av militära aktioner, såväl konventionella som icke konventionella.

Ett eventuellt framtida krig i Europa bedöms åtminstone inledningsvis komma att föras med konventionella stridsmedel. Medvetandet om de förödande verkningar ett kärnvapenkrig skulle medföra verkar starkt återhållande på beslut att tillgripa dessa vapen. En upptrappning av ett konventionellt krig till kärnvapennivå bedöms vara sannolik endast om maktblocken anser att ytterst vitala intressen står på spel. Sådana intressen torde icke finnas riktade mot Sverige. Ett isolerat utnyttjande av kärnvapen mot Sverige är därför föga sannolikt.

Insatser mot vårt land med kärnvapen är därför främst tänkbara i samband med ett mera allmänt utnyttjande av sådana vapen i ett läge då vi redan är indragna i ett konventionellt krig. Skyddsåtgärder måste vidtas för att öka vår motståndskraft mot hot och lindra effekten av verkningar från drivande radioaktiva moln och elektromagnetiska verkningar av vapen som exploderar utanför vårt territorium liksom av oavsiktligt inriktade vapen.

Användningen av kemiska stridsmedel har förbjudits i internationella överenskommelser. Båda maktblocken har dock sådana vapen. Insats kan därför inte uteslutas. Skyddet mot kemiska vapen måste därför i ökad omfattning ingå i vår planering för såväl försvarsmakten som samhället i övrigt.

Gällande mål för svensk säkerhetspolitik formulerades i 1968 års försvarsbeslut och har därefter bekräftats i varje följande försvarsbeslut, alltså senast 1982. Också för framtiden främjas vårt lands möjligheter att stå utanför krig och allvarigare konflikter med bibehållen frihet och självständighet bäst genom ett fasthållande vid den alliansfria politiken syftande till neutralitet i händelse av krig i omvärlden.

För att den svenska säkerhetspolitiken skall vara trovärdig och realistisk måste den – som ett av säkerhetspolitikens medel – stödjas av ett tillräckligt starkt totalförsvar. Detta måste alltså även i fortsättningen svara mot de uppgifter som vår säkerhetspolitik ställer.

Regeringen kommer under våren att utarbeta direktiv till 1984 års försvarsutredning. Vad vi i motionen anför bör beaktas i det sammanhanget.

Militära försvarets ekonomiska situation

Ramsänkningar i kombination med bl. a. beräknade långsiktiga konsekvenser av valutaförändringar och devalveringseffekter innebär att försvarets köpkraft för perioden 1982–1989 har reducerats med mer än 4–6 miljarder kronor. Den minskade köpkraften har ryckt bort grunden för en stabil långsiktig planering. Ett viktigt mål för beslutet om nytt prisreglerings-

system var just att skapa förbättrad stabilitet i försvarsplaneringen. När det nya prisregleringssystemet infördes kunde de nu inträffade valutaförändringarna rimligtvis inte förutses. Detta gör det nödvändigt att särskilda beslut tas för att återställa försvarsmaktens värnkraft. Särskilda åtgärder bör vidtas för att få ett priskompensationssystem som "känner av" valutaförändringar. Säkerhets- och försvarspolitikens långsiktiga utveckling skall styras av riksdagens säkerhetspolitiska överväganden och bedömningar av behovet av ett tillräckligt starkt totalförsvar och inte förändringar i valutakurserna.

Eftersom det pågår överläggningar mellan partierna om försvarets ekonomiska situation, avstår vi nu från att redovisa vår ekonomiska nivå.

Vi anser att incidentberedskapen m. m. som i dag sköts via Draken J 35 är av utomordentlig betydelse. Vi avvisar därför tankarna på att ytterligare J 35 Draken skall tas ur krigsorganisationen snabbare än vad som avsetts i tidigare försvarsbeslut.

Krigsorganisationens utformning

Arméns taktik, organisation och utrustning bör fortsätta den utveckling mot små terrängrorliga enheter med effektiva pansarvärnsvapen och bra luftvärn som inlets.

Flygvapnets fortsatta utveckling kräver särskilda studier. Bl. a. bör balansen mellan JAS-flygplan och luftvärnsrobotar efter år 2000 närmare studeras. Klart står dock att vårt luftförsvar nu inte får försvagas.

Marinens utveckling mot mindre enheter, bättre robot-, torped- och minvapen och effektivare spaningssystem kräver särskild uppmärksamhet för att vi i enlighet med utbåtsskyddskommissionens rapport skall kunna förbättra vår förmåga att upptäcka och ingripa mot ubåtar och upprätthålla vårt neutralitetsskydd. Det är också av största vikt att en fortsatt satsning kan ske på ubåtsjaktskapaciteten.

Fredsorganisationen

Decentralisering av beslutsbefogenheter till lägre regional och lokal nivå är en grundläggande princip i det ledningssystem som tillämpas för försvaret. De regionala och lokala cheferna skall ges ett ökat ansvar för verksamheten. Syftet är att skapa förutsättningar för kostnadsbesparingar, tillvarata personalens kunskaper och erfarenheter för att härigenom få ett förbättrat produktionsresultat, en ökad rationalitet i fredsorganisationen och större arbetstillfredsställelse hos personalen.

Utveckling och samordning inom garnisoner bör genomföras. För att inte någon ny ledningsnivå skall införas mellan militärbefälhavare och förbandschefer bör försvarsområdesbefälhavaren vara garnisonchef och ges uppdrag att förutom att vara försvarsområdesbefälhavare med försvarsområdesstab understödja övriga myndigheter inom garnisonen. Myndigheterna bör fortfarande lyda direkt under militärbefälhavaren vad rör huvuduppgiften att utbilda krigsförband. Samordning och rationalitet vad avser stödproduktion

säkerställs genom att endast försvarsområdesbefälhavaren besitter dessa resurser. Härigenom kan de besparingar som är nödvändiga göras utan att myndigheterna blir alltför stora. Myndigheterna kan därigenom behålla sin identitet och sina gamla namn, och de otympliga och ohistoriska garnisonsnamnen behöver inte införas.

De minskande ungdomskullarna innebär nödvändigtvis ett minskat utbildningsbehov; ytterligare förbandsnedläggningar får inte innebära att fler län berövas det enda förbandet i länet. Nedläggningar bör genomföras på orter där ekonomiska besparingar i form av garnisonssamordning inte kan uppnås.

En grundläggande filosofi bör vara att man så långt detta är möjligt slår vakt om att det i varje region skall finnas ett lokalt förband. Vi anser därför att 1984 års försvarsutredning bör utreda förutsättningarna att ha en försvarsmyndighet per län/landskap kvar.

En fortsatt översyn av fredsorganisationen på lokal nivå måste hela tiden paras med en anpassning av nivån på de centrala myndigheterna. Konkreta förslag på besparingarna på central nivå (HPG5) måste redovisas av regeringen.

Överbefälhavaren måste fortlöpande redovisa hur besparingsarbetet går även på de områden där man inte förutsatte att man från politiskt håll tar det direkta ansvaret.

Personal

För att kunna uppnå de fastställda minskade personalramarna måste rekryteringen av yrkesofficerare begränsas under en övergångsperiod. Antalet yngre befäl i det direkta utbildningsarbetet kommer därigenom att minska.

Rekryteringsbegränsningarna av yrkesofficerare får negativa konsekvenser för såväl krigs- som fredsorganisationen. Medelåldern bland yrkesofficerarna ökar. Åtgärder måste vidtas så att det långsiktiga behovet i bl. a. bataljonschefsnivån (motsvarande) i krigsorganisationen säkerställs i kvantitativt och kvalitativt hänseende.

För att på längre sikt skapa en balanserad personalstruktur och tillgodose krigs- och fredsorganisationens behov av yrkesofficerare skall avgångar bland äldre militär personal stimuleras för att åter ge utrymme för en ökad rekrytering.

Det blir vidare nödvändigt med ett mer flexibelt personalutnyttjande för att utjämna tillfälliga obalanser. Äldre befäl och frivilligt tjänstgörande personal måste utnyttjas i utbildningsarbetet i större utsträckning än tidigare.

Försvarsmaktens behov av befäl är föremål för översyn i befälsbehovsutredningen (Fö 1982:10).

Utbildning

Den allmänna värnplikten är grunden för vårt försvar. Tummar vi på den äventyrar vi försvarets fortsatta karaktär av ett folkförsvar som styrs och kontrolleras av folket självt. Försvarets viktigaste uppgift är att bevara

freden och hävda vår neutralitet.

I en demokrati är det varje medborgares rättighet och skyldighet att medverka i detta totalförsvaret.

Inom grundutbildningen bör kraftsamling ske till utbildning av det värnpliktiga befälet. De kompani- (KB) och plutonsvärnpliktiga (PB) bör ges förstegsutbildning så att de bättre än hittills kan utnyttjas i utbildningsarbetet av övriga värnpliktiga. Detta underlättar också ett snabbt uppnående av de fastställda personalminskningsmålen för yrkesofficerna.

Förslaget kräver ändrade inryckningstider för KB/PB-värnpliktiga. Dessa bör snarast tas fram i samarbete mellan överbefälhavaren, skolöverstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet.

Repetitionsutbildningen måste upprätthållas i minst nuvarande omfattning. Målsättningen att förbättra kvaliteten på övningarna bl. a. genom att i ökad utsträckning genomföra dem i krigsanvändningsterrängen måste bibehållas. Miloövningar och större försvarsmaktsövningar bör genomföras med så stort deltagande av förband som krigsuppgiften kräver. Det stora antalet anstånd för värnpliktiga befäl vid repetitionsutbildning måste minskas. För sök med delad krigsförbandsövning bör genomföras med början 1984/85.

Markanskaffning

Av budgetpropositionen framgår inte direkt hur mycket medel som behövs för att nyanskaffa övningsmark. Eftersom FORT F nu på sina håll bedriver en aktiv upphandlingspolitik så anser vi att man behöver se över principerna för hur anskaffningen av övningsmark skall ske.

Ekonomiska försvaret

När det gäller det ekonomiska försvaret är det angeläget att särskilt sårbarhetsaspekterna beaktas i direktiven till 1984 års försvarsutredning. Samhällets minimibehov måste kunna tillfredsställas i kristid.

Det ekonomiska försvaret skall verka även vid s. k. fredskriser. Därvid är målet att i största möjliga utsträckning upprätthålla normal sysselsättning, konsumtion, produktion och export.

Planeringen måste inriktas mot de mest oundgängliga behoven, de s. k. överlevnadsbehoven. Det innebär att försörjningen i första hand skall säkerställas för livsmedel, beklädnad, värme, hälso- och sjukvård.

Planeringen måste inriktas i högre grad på att förbättra handlingsberedskapen och förbereda omställning av näringslivet till krisproduktion och utnyttjande av inhemska råvaror.

Betydelsen av att finna alternativ till den allt dyrare beredskapslagringen måste betonas. För de lager som är nödvändiga bör ansvarsfördelningen mellan staten och näringslivet ses över.

Viktiga områden som bör studeras är sårbarheten i datatekniken och elförsörjningen liksom samhällsstrukturen i stort.

Civilförsvaret

I 1982 års försvarsbeslut ingick ett enhälligt beslut om anskaffande av skyddsmasker till hela befolkningen inom en tioårsperiod. Beslutet byggde på försvarsministerns förslag i proposition 1981/82: 102 vilket i sin tur grundade sig på ett enhälligt uttalande av 1978 års försvarskommitté.

Eftersom tyvärr ingenting inträffat som skulle göra anskaffningen av skyddsmasker mindre angelägen nu än då beslutet fattades, bör tiden inte förskjutas.

Hemställan

Med anledning av vad som ovan anförts hemställer vi

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts med anledning av direktiv till 1984 års försvarskommitté,
2. att riksdagen begär att regeringen redovisar konkreta förslag till besparingar i försvarets centrala myndigheter, HPG5,
3. att riksdagen uttalar sig för att fredsorganisationen bör omfatta en försvarsmyndighet på län/landskap,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om personalorganisationen,
5. att riksdagen uttalar sig för att försök med delad krigsförbandsövning bör genomföras med början 1984/85,
6. att riksdagen begär att regeringen ser över principerna för markanskaffning i enlighet med motionen,
7. att riksdagen uttalar att den i 1982 års försvarsbeslut fastlagda tidpunkten för anskaffning av skyddsmasker till hela befolkningen skall ligga fast.

Stockholm den 25 januari 1984

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

KARIN SÖDER (c)

OLOF JOHANSSON (c)

BERTIL JONASSON (c)

KJELL A. MATTSSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

CLAES ELMSTEDT (c)

GUNNAR BJÖRK (c)

i Gävle

ANDERS DAHLGREN (c)

TAGE SUNDKVIST (c)

RUNE GUSTAVSSON (c)

GUNNEL JONÄNG (c)

ARNE FRANSSON (c)

KARL BOO (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c)

